

Előfizetési ár:

Egész évre ..... 3 frt.
Félévre..... 1 frt.50 kr
Hirdetések soronként 10 kr.
Mindennemű közlemények a szerkesztőhöz intézendők.

5-dik sz.

HARMADIK ÉVFOLYAM.

Megjelen minden hó 1-én.

Megrendelhető minden postahivatalnál és a szerkesztőségénél R.-Palotán vagy Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny.

Felelős szerkesztő és tulajdonos: **Nádaskay Béla**, tr; társszerkesztő: **dr. Varga Ferencz**, tr.

Tartalom: A méh csavarodásáról. Dr. Nádaskaytól. (Folytatás.) — Kisebb közlemények. — Külömfélék.

A méh csavarodásáról.

Dr. Nádaskaytól.

(Folytatás)

Ha a különbséget, mely a nem terhes és a terhes méh helybonczi viszonyainak összehasonlításával feltűnik, — figyelembe vesszük, már előzetesen is belátható a méhcsavarodás lehetősége. Tökéletesen meggyőződünk azonban, ha a fenebbi mozzanatokhoz azon körülményeket adjuk, melyek által a baj fellép s ha megmagyarázzuk annak mechanizmusát.

Miben áll tehát a méhnek csavarodása? Abban áll, hogy bizonyos (alább említendő) okoknál fogva a méh és a hüvely hosztengelye körül csavarodik, oly módon, hogy ez által alsó felszíne majd jobbra, majd felfelé, majd balra tekint sőt ismét lefelé fordul. Ezen mozgás akár jobbra, akár balra irányuló lehet; általa a vehemnek kijuthatása többé-kevésbé megvan nehezítve sőt egészen lehetetlen; de kívülről sem lehet a vizsgáló kézzel behatolni. A csavarodás létrejöttével igen természetes, hogy a méhszarvak is helyzetüket változtatják és pedig a csavarodás kiindulási iránya szerint a bal a jobb oldalra, vagy a jobb balra tér át.

Hogy ezen folyamat mellett a méhszalagok milyen viszonyba jutnak, illetőleg szenvednek-e és mily változást, — ezen kérdésre Goubaux számos hullán tett látletek és kísérletek alapján (vemhes tehén hullákat az ágyéktáj előtt haránt átmetszve, természetes helyzet szerint felfüggeszte és a méh csavarodását kézzel eszközöl) válaszol; mely szerint a méhszalagok hoszukban ugyan növekednek, de szélességükben nem. Miután pedig a méhszarvak, különösen az, mely a vemhet tartalmazza, sokkal hatalmasabban fejlődnek, — jóval túlhaladják függesztőjüket, úgy, hogy ezek sokkal hátrább maradván, a szarvak helyzetükből kitérhetnek. E mellett ugyan elmeletben a megfelelő oldali szalagnak szakadása tán kimaradhatlannak látszhatik; azonban az igen ritka. (*Goubaux Bouley-val* együtt egy oly esetet észlelt.)

Kérdés már most, vajon melyek lehetnek az okok e rendellenesség létrejötténél? *Gaven* szerint a méh csavarodását előidézhetik: még a méhnyak elegendő kitágulása előtt beálló korai szulfájdalmak; a magzat hibás fekvése, és a magzatnak az egyik méhszarvban történt kifejlődése. *Goubaux* már 1853-ban lehetséges okul azt hozza fel, hogy az állatok hátsó végtagjaikkal kicsúszva, felhőmpölyödnek, vagy pedig fektükben egy oldalról a másikra fordulnak. *Beynal* véleménye szerint a bendőnek teltsége lényeges szerepet játszik a méh csavarodásának létrejötténél, a mennyiben a méh a bendő által nyújtott lejtőn könnyen kijuthat rendes helyzetéből. — *Ercolani* szerint ütések, lökések a vemhes állat hasára lehetnek okozói a méh csavarodásának; továbbá a dolgozás neme, a befogás módja, valamint oly esések a keresztájra, melyek után az állat oldalára sőt hátára fordul. *Mazure*, *Denoc*, *Dieterichs* szintén az utóbbi okot hozzák fel. Az elébb említett *Ercolani* még a méhnek szervi rendellenességeire (ferde helyeződés, előésés stb.) figyelmeztet, melyeknek befolyása a vemhességi állapotban gyarapodó súly és térfogat által előmozdítatik. *Wegerer* a vehem rendetlen mozgásait állítja a csavarodás leghatályosabb okozójának, míg mások (ifj. *Lemaire* egyik észlelete alapján) a vehem idomtalanságát vélik. Mindezen okok azonban többé-kevésbé csak feltevések. Vannak azokkal szemben határozott esetek feljegyezve, melyek a szóban levő rendellenesség előidéző okát biztosan kimutatják. Ezen eseteket *Goubaux* nyomán a tárgyra vonatkozó jelentőségüknél fogva, noha csak kivonatossan, közölni szükségesnek véljük.

Lecocq egy esetben az állat tulajdonosától a következő értesítést nyerte: a tehén a legerősebb vala a csordában. Esttel több darabbal együtt az udvarba zárattak s ott egymással dulakodtak; a kérdéses állat a közben nagyot esett. — Egy másik tehén igen gyakran mellső lábaival sziklára ágaskodott fel, hogy a füvet leleghesse.

Mazure észlelt egy esetet, midőn a tehén a réten egy árkot akarván átugrani, abba beleesett. Ezen esés

mintegy négy hónappal történt az állatorvos meghívása előtt.

Dieterichs több állatorvos közleménye alapján oda nyilatkozik, hogy a méh csavarodását a vemhes állat esésének ferde talajon, kell tulajdonítani; továbbá a kólikák alkalmával tett rendetlen mozdulatoknak; a vemhesség vége felé hátra felé történt eséseknek. — *Bordonnat*nak egy a méh csavarodásában szenvedett tehén tulajdonosa bizonyítja, hogy ama tehén igen ingerlékeny vala, s midőn a csorda mögött kiment, szokása volt erejét egy erős három éves bika ellenében megpróbálni s az utóbbi mind addig nem szabadulhatott tőle, míg nem fellökte vagy oldalára fektette.

Egy másik esetben látták, hogy a tehén nagy lejtőn futtában, farára esett, ily helyzetben mintegy méternyire csúszott tovább míg végre oldalára fordult.

Az esés mindég egy hónappal a szóban forgó baj jelentkezése előtt történt.

Lessona egy észleletét közölve mondja, hogy egy tehénnek szokása vala fektében felváltva egyik oldaláról a másikra fordulni, a nélkül, hogy előbb felállott volna. L. ezt szokásosnak mondja oly teheneknél, melyek húzásra használatnak s azt a nagy fáradtságból következteti, s állítja, hogy csak tejelésre használt állatok kevésbé vannak alávetve ama bántalomnak, mivel ily tehenek közelebb vannak egymáshoz kötve, tehát az áthömpölygésre egyik oldalukról a másikra nincs elég helyük.

Ebből azonban nem szabad azon téves következtetést vonni, hogy az állatokat minél közelebb egymáshoz állíttassuk. *Franck L.* tnr felhossa, hogy egy nagy gazdaságban (mintegy 250 drb tehénnel) az állatok oly szűken voltak állítva, hogy valamennyi nem feketett egyidejűleg, hanem míg néhány feküdt, ezek mellett más darabok kényszerülve voltak állani. Ezen állatok közül egy télen át hét esetben volt méh csavarodás jelen, míg az előttes és a következő években, nem lévén jelen ama kedvezőtlen körülmény, az nem észleltetett.

Az épen nevezett jeles tanár és észlelő azt mondja, hogy úgy látszik, miszerént a méh csavarodása gyakoribb oly teheneknél, melyek állandóan istállóban tartózkodnak, semmint olyanoknál, melyek mindig legelőn vannak. Állítja továbbá, hogy a széles méhszalagok s általában a medencebeli szerveknek elpettyhüdése, — mint az különben a kevés mozgást tevő mindig istállózott állatoknál gyakran fellép, — a méh csavarodásának előnyös. Míg erőteljesen kifejlődött, jó izmos szalagok az arra való dispositiót csökkentik s előmozdítani látszanak a baj önmagától gyógyulását valamint a müleges fordításokat is.

Franck is felemlíti a bendőnek nagymérvű kiterjedését, mint előidéző okot s mondja, hogy felfogható, miszerént a hasúrbe a zsigerek légmentesen lévén bezárva, egy szervnek tetemesebb kiterjedése a másiknak eltolatását eszközli. Minthogy pedig a jobb oldali méhszerv terhessége gyakrabbi, semmint a balé, ez okból a balra csavarodásnak gyakoribbnak kell lenni, mint jobbra. Valóban

igy is van; 42 csavarodás közül 24 volt balra (tehát 57 % és 18 volt jobbra (= 43 %). Ez majdnem az a viszony, a milyen a jobb- és bal méhszarvbeli vemhesség között van. — Hogy egyes hasi zsigerek túlságos kiterjedése által az uterus eredeti helyzetéből kimozdíthatatik és csavarodása jöhet létre, azt a Rueff által észlelt eset is tanúsítja, melyben a kórosan elváltozott, (egy harmad méter átméretű, 15 klo súlyú) jobb vese okozta nyilván a méh csavarodását.

Még *Colin* tnr véleményét is felemlítjük (ámbar e tényre már fenebb is utaltunk), mely szerént a vehem igen élénk mozgásai is igen gyakran okúi szolgálhatnak méh csavarodásra. Miután ezen mozgások a vemhesség vége felé s különösen az elléshez közel időben a legélénkebbek, ezen körülmény megmagyarázza azt, hogy a csavarodás az épen említett időben leginkább fellép. A vehem ezen mozgásainak ilyen eredményét C. az Amnion folyadék (magzatviz) kevesbedésével s az uterusnak tökéletesebb betöltésével hozza összefüggésbe. — *Colin* ezen nézetét *Franck* is helyben hagyja; mert míg a vemhesség első hónapjaiban, midőn a vehem sok folyadék által van körülvéve, ennek mozgásai nem idézhetik elő az uterus együttmozgását, — ez utóbbi eset tényleg beáll a vemhesség későbbi hónapjaiban, midőn a vehem szorosán befoglalva az uterus által, ez annak heves mozgásait közvetlen követi.

Tény az, hogy méh csavarodások a vemhesség 5-ik hónapja előtt felette ritkák. — Végre még az igen heves, akár valódi, akár ál-szulfájdalmakat is fel kell említenünk mint a méh csavarodását előidézni képes hatányokat.

Ha már most ezen okokat és hatányokat figyelembe vesszük, azon kérdés merül fel előttünk, váljon mikép támadhat azok által a méh csavarodása? Ezen kérdésre csak feltevésekkel lehet válaszolni és pedig egyik az: hogy ha az uterust mozdulatlanak vennők fel. Ez esetben a hömpölygő tehén fordulna meg az uterus körül. De ezen feltevést, miután az uterus mint tudjuk nem képez olyan mozdulatlan mintegy tengelyt, melyen az állat maga körül fordulhatna, — egyszerűen el kell vetnünk. A másik feltevés megmagyarázására *Gonbaux* egy készüléket állított össze, mely egy nagy töltésbe beleillesztett két töltésből állott, a nagyobbat A idomu, a kisebbet \ szerént kötötte fonálra s az utóbbiba még folyadékot is tett, kimutatandó azt, hogy a bizonyos irányban mozgásba hozott folyadék, — a magzatviz, — eme mozgási irányt a beható erő megszünte után is átviszi tartójára, — tehát az uterusra. G. az ezen eszközzel tett kísérletei alapján azon következtetést állítja fel, hogy a méh csavarodásának mindig ugyanazon irányban kell létre jönnie, a mily irányban az illető állat teste mozgott. — Hogy ezen következtetés mennyire való vagy nem, az a következőkből könnyen megérthető lesz.

Ha visszatérünk a méh csavarodás lényegének már fenebb adott meghatározására, a különböző szerzők olvasása megerősíti *Franck* tnr azon állítását, hogy e tárgyra vonatkozólag nagy zavart lehet észrevenni, és pedig kü-

lönösen a csavarodás irányára nézve és a műleges eljárást illetőleg.

Főnebb mondottuk, hogy a méh csavarodásánál annak felszínei és szarvai helyzetüket változtatják, cserélik, s annak fellépténél a méhbe nehezen sőt épen nem lehet kívülről behatolni. Ebből az következik, hogy a méh-hüvelynek s legközelebbi részeinek befűződést kell szenvednie, a mely befűződés a szülőutakat elzárja. Ez valóban úgy is van; s nem igen szükséges magyarázat ahhoz, hogy kitaláljuk, miszerént ama befűződés csakis a széles méhszalagok által eszközöltetik és pedig a csavarodás kisebb fokaiiban egyik, míg nagyobb fokaiiban mind a kettő által, s a jobbra menő csavarodásnál a jobb oldali, míg a balra irányúlónál a baloldali szalag feszülvén meg, kénytelen a befűzést eszközölni.

Mielőtt tovább fejtegetnők a tárgyat, szükséges a csavarodás *fokaival* tisztába jönnünk. Képzjük magunknak, hogy a méhszarvak előtt egy negyedekre osztott kör áll, a melynek központja a méhtest tengelyirányába esik. Ha már most Franck-al egyetértőleg, szem előtt tartjuk, hogy a helyzet változásnál mindenkor a méh *felső* felszínétől induljunk ki, vigyük végbe képzeletben (ha van hulla rendelkezésünkre, azon tényleg eszközölhetjük) a helyváltoztatást, és pedig először annyira, hogy e felső felszín a jobb oldali hasfalzat felé van fordulva, akkor a képzeletünkben felállított kör egy negyedet forgott, e szerént az uterusnak egy negyed csavarodásával van dolgunk; ha a felső felszín helyváltoztatását tovább folytatja addig míg egészen lefelé, a has alsó falzatára tekint, e közben a kör 180°-ot fordult s így tulajdonképen jobbra haladó fél csavarodással van dolgunk; tovább haladva az uterusnak eredetileg felső fölszine a baloldali hasfalzatnak szembe fog jutni s a kör háromnegyede mutatja, hogy ilyen fokú csavarodást szenvedett a méh; ha végre az ily irányban megkezdett mozgásában oly helyzetbe jut a méh, melyben eredetileg felső fölszine, áthaladva a körmozgás $\frac{3}{4}$ -ét ismét fel a gerincoszlop felé tekint, akkor egész csavarodás állott be és pedig jobbra irányúit. A balra irányuló vagy röviden balra csavarodása a méhnek, szintén felső fölszínével kiindulva, az előbbivel ellenkező irányban halad.

Az épen elmondottakat illetőleg fel kell említenünk, hogy legtöbben az észlelők közül azt, a mi tulajdonképen (a fentebbi felfogás szerént) csak negyed csavarodás egy félnek, — a mi pedig csak fél, egy egész csavarodásnak veszik és írják le. Így pl. Kueff is. És bizonyosan csak ily értelemben szabad venni azon közleményeket, melyek háromszoros, sőt négyszeres csavarodásról tudósítanak.

Franck kétségen kívülnek mondja az egész (egyszeres) csavarodások előfordulását, s hogy kétszeres csavarodás esetei is egész bizonyossággal vannak leírva; ezen esetekben azonban a méhszalagok annyira meg vannak feszülve, hogy az egyik oldali rendszeren elszakad. *Fr.* tanárnak azonban sz. marha hullákon tett kísérleteinél kétszeres csavarodást soha sem sikerült létre hozni, s ennek

alapján ezen fokát igen kérdésesnek mondja, s a több mint kettős csavarodás eseteit egészen kétségbe vonja.

Goubaux ezen fokozatokat mint tökéletlen, azaz nem teljes, — teljes vagy egyszerű, — és többszörös vagy szövődött, complicált csavarodást különbözteti meg. A negyed fokút igen gyakorinak véli lenni s nem tulajdonít ennek oly befolyást az ellésre, mint sokan a gyakorlók között, mert nem képez legyőzhetlen akadályt az ellésre. Különben épen úgy magyarázza a csavarodásokat, mint *Fr.*; a mennyiben ő is a 360°-nyi csavarodást mondja teljesnek, illetőleg egyszerűnek.

Miután tisztába jöttünk volna a méh csavarodás fokozatainak fogalmával, — legközelebb esik most azon kérdés, miképen jön létre a széles méhszalagok által eszközölt (mint már főnebb felhoztuk) befűződés, a mi tulajdonképen az egész folyamat legfontosabb mozzanata. — Erre vonatkozólag kísérjük figyelemmel a széles szalagokat a csavarodás mozzanata közben, s meg lehet arról győződni, hogy pl. jobbra csavarodásnál előbb a jobb oldali széles szalag megfeszül, míg a bal oldali elernyed; ha pedig a csavarodás már félkört haladt, a felső felszín tehát már aláfelé fordult, akkor a bal oldali is megfeszül. Minél nagyobb fokú a csavarodás következtében a szalag feszülése, igen természetesen annál tetemesebb befűződést is fog okozni. Negyed csavarodásnál tehát (melyet Goubaux csak ferde helyzetnek nevez) még befűződés nem lehet, noha a megfelelő szalag már feszül; fél csavarodásnál, midőn azon szalag már felfelé nyom, megkezdődött a befűződés, mely már egészen teljes lesz, ha a csavarodás háromnegyedet haladt s egész csavarodásnál még súlyosabbá növekszik. Legjobb fogalmat szerezhetünk ezen folyamatról, ha egyszerűen egy zseb- vagy asztalkendőt Y alakban összehajtva az ágak tövébe két oldalt egy-egy gombostóval ujjnyi széles szalagot tűzünk s azoknak külső végét akár két, szembe állított szék háttára oly módon kötjük, hogy a szalagok egészen lazán legyenek. Az Y alak két ága a méhszarvakat a lefelé irányúit szár pedig a méhtestet és hüvelyt jelképezvén, nyúljunk kezünkkel az utóbbi részletbe s eszközöljünk rajta csavarást; meg fogunk győződhetni a szalagok feszülési módjáról s arról is miként okozzák a befűződést. E kísérlet tökéletesebben sikerül, ha a fenébb jelzett alakot kétszer kivágjuk valamely erősebb, de elég lágy anyagból, azokat összevarjuk s ráillesztjük a szalagokat. — *Franck* tnr igen elmés kis készüléket szerkesztett a fenébb mondottak kimutatására, a melynek ha nem is rajzát, de legalább leírását adjuk azon okból, hogy az, kit a tárgy érdekel utána szerkeszthesse s ez által is tisztább fogalmat nyerjen. Ezen kis készülék egy, központjában átfúrt korongból áll, s egy tengelyből, a melynek felső végére haránt pálcza erősítendő; ennek két végére fonalakat kötünk, a melyeket, miután a tengelyt a korong központi fúrásába illesztettük, e korong körületének két szemközti eső (átmérője két végső) pontján is megerősítünk. Ezen így összeállított kis készüléken a korong a medenczét, illetőleg a törzset, a tengely pedig

a méhet és hüvelyét jelzi, míg a haránt pálcza a jobb és a bal szarvat, a fonalak pedig az illető oldali széles szalagot képviselik. Mindenek előtt oly helyzetbe állítjuk a készüléket, hogy a fonalak és a tengely egymással párhuzamos irányban legyenek s ezután teljesítjük a forgatást akár mely irányba.

Ezen kis készülék segélyével a kórismézésre nézve fontos azon kérdés iránt is teljesen tisztába jöhetünk, hogy vajon a méh jobbra vagy balra csavarodásánál a képződő csavarvonal mily irányú? Kiemeltük ezen kérdést először azért, mert ez iránt is az egyes szerzők felfogása eltérő, — másodsor, mert a kórisme teljessége s illetőleg a követendő kezelésre vonatkozólag fontos jelentőségű az.

Ha már most azon készüléken félkör mozgást teljesítünk pl. balra, látható lesz, hogy forgatás közben a baloldali szalag megfeszül, a míg a jobb oldali ellazul; csak a félkör teljes befutása után lehet észrevenni, hogy az utóbbi (jobb) szalag is feszülni kezd; egyszersmind kitűnik, hogy a szalagok csavarodása balra irányuló; s ez annál tökéletesebben lesz látható, minél tovább folytatjuk a megkezdett irányban a forgatást. Minthogy pedig természetben épen ilyen a folyamat, bizonyos, hogy *balra csavarodásnál a csavarvonal balra irányuló, jobbra csavarodásnál pedig jobbra irányuló.*

Ha a fenebb leirt készülékbe szilárd tengely helyett rugalmas anyagot (pl. kautschuk csövet) erősítünk a korongba, de mozdíthatlanul, s ezen eszközöljük a csavarást akár jobbra, akár balra, meggyőződhetünk, hogy azon hasonló irányu csavarvonalak jönnek létre, milyeneket amott a szalagok képeztek. Ezen tényből bebizonyul, hogy *a méh és a hüvely ép oly irányú csavarulatokat képez, mint a széles méhszalagok.*

A főnebb leirt váz azonban — mint már volt alkalmunk említeni, — még a *tiszta kórisme* és a *helyes kezelés* iránt is teljes felvilágosítást adhat. Látható ugyanis az épen elmondottakból, hogy a baj megoldása úgy eszközölhető, hogy az állat épen azon irányban hőmpolygetendő, a mily irányúnak a csavarodást felönsaertük. Mert ha ama vázon a szalagok csavarodását felakarjuk oldani, akkor annak korongját (mely a törzset jelképezi), ugyanazon irányban kell fordítanunk, a melyben előbb (az uterust s szalagait jelző) tengelyt forgattuk.

De ezt figyelembe véve, azon kérdés merül fel magától is, hogy vajon: lehetséges-e a méhhüvelyen a méh felé irányuló csavarulatokról a csavarodás irányára következtetni? Franck erre határozott igennel felel; de ez, miként Göhring is említi, nem mindig könnyű és biztos; rendszerint azonban kivált erős, félkört meghaladó, csavarodás esetében, lehetséges. Kisebb fokú esetekben, midőn a ránczképződés nem oly kifejezett, Meyer szerént a széles szalagokban futó méhüter lüktetése nyújt felvilágosító támpontot, a mennyiben az említett ütér a széles szalaggal együtt csavarodik és a befűződés fölött lüktet; *jobbra csavarodásnál a jobboldali, balra csavarodásnál a baloldali méhüter lüktetése észlelhető.*

Mielőtt a kórjelzésre átmennénk, még felemlítjük, hogy ha egy, az utolsó hónapokban vemhes uterusról (hullában) a széles szalagok le választatnak (mint azt Fr. kísérleteiben tevő), akkor egész csavarodást is lehet az uteruson létrehozni, a nélkül, hogy a hüvely tetemesebb befűződést szenvedne. Ez egyszersmind megerősíti Meyer azon állítását, mely szerént a befűződést csakugyan a széles méhszalagok okozzák.

Kisebb közlemények.

Állami méneseinknek jelenlegi állapota felől a „G.L.” a következő közleményt adják:

Mezőhegyesen jelenleg összesen 370 darab anyakanczából áll a létszám, melyek közül a ménesben 350 kerül fedezés alá. A törzsmének száma 18, köztük 5 telivérmen. A mezőhegyesi telivérmenekhez 50 magánkancza (többnyire félvér) van már bejelentve, a legnagyobb szám, mely eddig eléretett.

Örvedetes tényként konstatálható az, hogy Mezőhegyesen mind belföldön nevelt telivérmen használtatik.

A Mezőhegyesen levő s külön tenyésztési irányokat képviselő öt törzs állapota röviden a következő: 1. Az angol félvértörzs; jelenleg 77 kanczából áll. Itt csak igen vigyázva és kis mértékben alkalmaztatik a telivér. Az országos tenyésztés szempontjából főleg a csont és tömeg fentartása képezi a cél. 2. Az igás-törzsben ez idén csak 23 norfolki származású kancza kerül fedezés alá. 3. A Gidrántörzs: ez idő szerint 86 anyakanczából áll, s még folytonosan szaporíttatik, miután a tenyésztő közönség igényeit e törzsből alig lehet kielégíteni. 4. A kis Nonius törzs: 90 anyakanczával norman származása daczára gyönyörűen képviseli a középnagyságu mezőhegyesi magyar lovat E törzs ivadékait lehet legkönnyebben az ország legtöbb vidékein alkalmazni s alig van középnagyságu anyaggal bíró vidék, hol alkalmazása hasznot hajtani nem fog. 5. A nagy Nonius törzs: 90 anyakanczával. Eme törzs impozans hintós lovaival, országos lótényésztésünk jövőjét képviseli, midőn majd főleg e törzs befolyása alapján nem kell majd lámpással keresni vásárainkon a nagy „Carossier” fogatokat. Ez évben e törzsben vannak a legszebb idei csikók.

A kisbéri ménes létszáma jelenleg 24 angol telivér, és 112 angol félvér kanczából áll. — A telivér kanczák egyenlő számban Buccaneer, Cambuscan és Verneuilhez osztattak be, mindegyik 8 kanczát kapott, Verneuil hódít, mert a hozzá bejelentett idegen kanczák száma már 20. A félvér kanczák minősége általánosan ösmeretes. A kisbéri törzs feladata ama magas vérű elegans félvér ménnek produkciója, melyek az ország előhaladtabb tenyésztési vidékein alkalmas kanczákkal párosítva oly fényűzési lovakat szolgáltatnak, minőket például a tolnamegyei vagy fejférvári tenyésztő nem ritkán 7—800 forintért ad el. A 120 félvér kancza közül a telivér méneknek jut ez évben 85 darab. Félvér mén egyáltalán csak kettő van Kisbérien. A fedezett kanczák $\frac{3}{4}$ része vemhes.

A bábolnai ménesben ez évben 140 kancza fedezendő, ezek között 10 igás ló. Az évjáratok még egy évben sem voltak — szakértők szemléje alapján — szebbek, mint ez idén. Bábolnán megoldottnak mondható ama problema, melyet sokan elérhetlennek tartottak, t. i. a tiszta keleti typus megtartása mellett kellő masszát produkálni! A 130 anyakancza között csak 8 Gidran és 32 darab X-es Schagya van, mely Mezőhegyesről hozatott, a többi már Bábolnán neveltetett. A 90 bábolnai nevelésű anyából 20 telivér arab, és 42 oly félvér arab kancza, melynek apja arab telivér, anyja pedig régi bábolnai nevelésű arab kancza volt. — Törzsmén öt van jelenleg Bábolnán s ezek közt 3 arab telivér. — A három telivérmén 81 kanczát, a két arab félvérmén 53 kanczát fedez. 140 kancza közül tehát csak 53 fedeztetik félvér által, s így tehát az apák részéről sem fenyegeti a ménest a tiszta keleti jelleg elvesztésének vagy csak csökkenésének is veszélye.

Kuruzslás áldozata.

E lapok hasábjain nem egyszer volt már szó hason czimű értesítésekről, mindazáltal — talán — nem lesz érdektelen az alább leirt eset közzétételével is azok számát gyarapítani, ha mindjárt a statistika szempontjából is. Hátha valamikor olyan valakinek fog szolgálatni, kinek szava az illető hatalmasok előtt foganatosabb leend, ki hathatósabban lesz képes ez irányban fellépni.

F. J. budapesti lakosnak gesztenyepaj szinti. 18 éves 156 ctm. magas kancza ivarú lova f. é. apr. 9-én vezetett a bpesti m. k. állatorvosi tanintézetbe azon állítással, hogy a leirt ló reggel kolikát kapott; saját gyógykezelése alatt azonban a várt időre nem javult, hanem az istállóban lerogyott, miközben légzenni sem látta; megdöbbenve tehát — orvoslás alá véteti.

Közelebbi vizsgálatnál az össze-vissza kuszáit szemetes szörzetű. — a jobb vállon tallér nagyságú területen 1 ctm. mély folytonosság hiányt mutató, továbbá ennek környezetén valamint a szügy és háton gyógyuló sebzésekkel ellátott, roszul táplált állat lecsüggesztett fővel bágyadtán áll, száját habzó nyál környezi, míg a száj üreget bélelő hártya bő nyákkal bevont, s a hordasz tájon apró vér aláfutások látszanak; az orrból kevés sárgás hig nyák ürül; az orrhártyák szederjes kék-vörösek, tapintásra sima felületek hideg érzést kelt; a szemek félig csukva, nedvezők s elhomályosultak. A légzés gyorsított prkt. 24. — az érverés pedig 76-ot számlál.

Kóroda helyiségbe állítva mind négy végtagját maga alá szedvén óvatosan fekszik le, miközben hörgő nyögést hallat hosszú kilégzéssel, s majd egészen elnyújtózva, majd pedig fejét visszafordítva hasa felé tekint, miután előbbi helyét foglalja el, — majd ismét felkel fejét féloldalt tartva jobbra hasához hajlítja, helyét változtatván lehajol s az említett módon ereszkedik le az alomra, előbbeni nyugtalanságait küelve. Végrészei hidegek. A test hőmérséke a nagy nyugtalanság miatt nem volt megmérhető.

Jelzett tünetek után béllobot constatálván, enyhítően burkoló szerrel (ol. ricini) igyekeztünk annak tartalmát kiüríteni; a szernek fekve történt beöntése után az állat kissé lecsendesült, de nem sokára felkelt s fájdalmas tipogések között kevés mennyiségű, bő nyákkal bevont bél-sár gomolyokat ürített; kevés időre ismét lefeküdt.

Ez idő közben a tulajdonoshoz ujjalag kérdést intéztünk az állat mily módoni kezeltetése iránt? Elejénte vonakodott megvallani követett eljárását, míg utóbb hosszás tévovázás után sikerült nyilatkozatra birni, hogy ugyanis: Grt.-nak — ki tulajdonában sok lóval rendelkezik — egy kovácsa van, ki annyit ért az ily bajok orvoslásához, *hogy állatorvost egyáltalán csak a legsúlyosb s előtte ismeretlen kórosetekben hívnak*, — míg egyéb bajokat e kovács gyógykezel, még pedig egy könyv után homeopathice, s hogy ő ezen kovácstól egy ily homeopathicus könyvet kapott, mely könyv után már számos esetben *feltétlen* sikerrel működött. Jelen patiensnél, — miután ő csak a 3-ik pótentiában kapja a gyógyszert, — „*arsenicum aconitumot*” alkalmazott s 5 cseppenként egyszerre — 6 ily adagot öntött be az állatnak; *minthogy pedig azon időre, mely alatt már felgyógyulni kellett volna, nem javult*, belátta, hogy az ő eljárása már sikertelen.

Az eddig nyugodtnak mutakozó állat egyszerre nagy erőlködéssel kelt fel, maga körül széttekintvén, később mintegy bután állva hátsó testrészével a korlátfára nehezdedt, s ily helyzetben mintegy negyed óráig tartózkodott, miközben érverése nem volt kitapintható, légzése is szakgatott; végre lerogyott s rángatózó görcsös tünetek közt mult ki.

Elhullása után másnap reggel a bonczolásnál — ugyancsak — üszkös béllobot találtunk.

Ha már most a felhozott adatokat tekintjük, valóban szánakozással vegyült mosoly kel ajkainkra, nem ezen ember felett, ki a kovácstól kapott könyv után indulva, sem a bajt mint olyant fel nem ismerte s még kevésbé ismerhette céliránytalanul adagolt orvosságait, mind inkább azon *példátlan közöny felett*, mely egyáltalán az állatorvosok iránt tanusittatik, s fájdalmas érzés fogja el az embert, látva azt, hogy a különben intelligens osztálynál még oly hézagos a műveltség, hogy ezek is inkább a kuruzslókhoz fordulnak előbb, semmint szaktanúit egyénhez. Csodálatos, hogy különben jól számítani tudó emberek nem akarják azt észszel felérni: miszerént tanulatlan embernél sokkal inkább risikóban van állata értéke, mint tanúlnak kezei között. Sz.

Adatok az állatszemeszethez.

Blazehovic F. után.

Nevezett szerző az „Öst. M. F. Th.” utóbbi számaiban (2. 4.) a szembajokról értekezik, melyből a következőkben tömött kivonatot adunk.

A *Chorioidea* (u. n. edényhártya) szerző tapasztalatai szerént sokkal gyakrabban széke heves lobos folyamatoknak, semmint eddig felvétellett; a mely lobos folyama-

tok részint önállóan, többnyire azonban más szemrészek betegségeinek kíséretében vagy következtében lépnek fel. — Sz. a támadás okát a látási készüléknek az összes szervezettel való sajtáságos viszonyának tulajdonítja, de az örökletességet is jelentékeny oknak mondja. Közlebbi okokul az erőművi sértéseken kívül, erőltető munka után történt hirtelen és heves meghülést hoz fel, a mely helyi edényhártya lobot (Chorioiditis rheumatica) támaszthat. Ez vagy megmarad localisálva és eloszlik, vagy a Glaucoma-nak nevezett súlyos szembaj kifejlődésére szolgál okul.

Az edényhártya-lob kórjeleit illetőleg *Bl.* a következőket adja elő: legelején a bajnak alig valami, s csak szorosabb megfigyelésnél észlelhető fényviszony, gyarapodott könnyválasztással; némivel később már a szemteke ködhártyáján erős edényes belöveltség látható. A baj enyhébb fokánál, ha nincs az ideghártya kiterjedtebb szenvedése jelen, — az Iris és a pupilla nem változott. Ellenben a pupilla kitágult, az Iris (szivárványhártya) elszinesedett, súlyosabb esetekben erősen tágult, mintegy merev. A mellső szemcsarnokban nem sokára rostonyás izzadmány gyűlik, noha enyhébb esetekben csak a csarnoknedv zavarodása, mely sárgás zöldes, gyakran szürkés vagy arany-sárga, észlelhető.

A baj kezelését illetőleg *Bl.* szerint az enyhébb esetek ritkán kerülnek kezelés alá; ő ugyan észlelt ily esetet s úgy véli, hogy az oki befolyások távol tartása, nyugalom, meleg istálló sok esetben elegendő, hogy a bántalom minden egyéb gyógybeavatkozás nélkül is megszűnjék.

Csarnoknedv zavarodás vagy kevés rostonyás izzadvány jelenléténél lobellenes eljárás alkalmazandó, belsőleg középsők, később Tart-Stibiatus; helyileg illóan izgató szerek; a szemöldiv és homloktájba Chloroform, Terpetin olaj, szappanszeszt kell bedörzsölni; nagy fényviszonynál higany kenőcs, opium vagy extr. Belladonae van helyén; Jodkali-kenőcs is javallt.

Az erőművi érhártya lobokat a történt erőművi behatás szerint kell megítélni s kezelni; többnyire a szem elvesztét vonják maguk után.

A *Glaucoma* igen ritka, többnyire félreismert és a havi vaksággal felcserélt szembaj; tulajdonképen az érhártya nagyfokú lobosodása heveny, akár idült lefolyással; általa igen gyakran a látás tehetség tönkre megy. Ezen folyamat és a havi vakság közti különbség az, hogy *Glaucománál* a lobtünetek egyenletes, fokozatos emelkedést mutatnak, míg a havi vakságnál az időszakilag fellépő lobtünetek után, csekély nyomok visszamaradása mellett, észrevehető javulások állanak be.

A *Glaucoma* kórjelei: az érhártya lobosodása után a sugáredények (vasa ciliaria) nagy belöveltsége; idült lefolyásnál a mellső szemcsarnokba kilépett izzadványokon kívül a szemhártya körületén sötétvörös szélzet képződik; a közhártya (kivált a szemtekéé) erősen belövelt és vizenyős. Az Iris szövete csakhamar elváltozik, és ólom- vagy palaszürkére elszinesedik, mozgékonyasága megszűnik.

Gyakran a szemlencsével együtt előre nyomult. Jellegzőnek vehető a *Gl.*-ra nézve a pupilla tágult volta.

Ha gyorsan nagymérvű izzadványok az Iris egyes részeinek összetapadása jött létre, akkor a pupilla, egyenletes kitágulásában hátráltatva, egyenetlenül lesz kitágulva. Állandó jelensége a *Glaucomának* az üvegtest többé-kevésbé zöldes szineződése; innen vette a baj nevét is; a régi állatorvosok azonban zöld hályognak nevezték.

A kór lefolyása ugyan különféle lehet, de egyforma annyiban, hogy a kórtünetek fokozatosan előhaladnak, mignem *a*, látás elveszett. A vérbőség szakában ritkán kerül észlelés alá, csak a fehérvérnyés savós izzadványok gyors fellépése folytán vétének észre, mely veszedelmes szembántalommal van dolgunk. — A szemteke az izzadvány gyülemek következtében rendszerént feszült; a *Sclera* (tülkhártya) kékes, foltos; a sugáredények kitágultak; az Iris gyakran sorvad, a szemlencse sötét, végre homályos lesz. A szem mélyében zöld színt ölt, az elhomályosodott lencse által különféleképp árnyalva. Ezen szakban a *Gl.* alig különböztethető meg a havi vakságtól. Ezen vészes kórfolyamat végeredményeképp az ideghártya elválása, az üvegtest zavarodása, sorvadása és meszesedése, a szaruhártya homálya és fekélyedése, s mindig a szemlencse hályoga, az érhártya leválása stb. sőt a szemteke általános lobja és végre sorvadása észlelhető.

A gyógykezelés rendszeren sikertelen.

A gyógyszerek bőr alatti (hypodermaticus) alkalmazása az állatgyógyászatban.

Holzmann K. (Kasanban, Oroszország) az „Öst. Monatschr. f. Th.”-ban kimerítőn értekezik a czimben jelzett tárgyról, mely értekezésből a következő érdekes adatokat közöljük:

Kétségtől, — írja *H.* valódi és nagy előhaladás-ként üdvözölhető a gyógyszerek bőr alá fecskendezése a gyógyászatban. Erre az elsőséget általában *Wood Sándornak* tulajdonítják (1855) noha már *Lembert* is említést tesz erről, s *Latargne* 1836-ban egy emlékiratában az. Akademiának ajánlá azt, s állítólag már *Rind* is ösmerte. Az állatgyógyászatban legelőször már *Tabourin* és *Saunier* (1852/53) tettek ez irányú kísérleteket, kik azonban nem különösen e célra készült eszközt használtak, hanem át-metszvéen a bőrt s felválasztván az alattas szövetektől készítették helyet a gyógyszer számára. Sokáig nem közöltetett ez irányban semmi, míg végre 1862-ben *Saint-Cyr* hozott nyilvánosságra némely állatgyógyászati adatokat. Sikerült neki ugyanis *Atropin*-befecskendés által a *Tetanus* (derme) egy esetét gyógyítani.

H. az egyes szerekre vonatkozólag értekezésében első helyen a *Morphiumról* szól. Ezen szert leggyakrabban derménél alkalmazták. A brüsseli állatorvosi intézeten már 1864/65-ben azt tapasztalták, hogy derménél a *Morphium hydrochloricum* bőr alá fecskendve kedvezőtlenebbé teszi annak lefolyását. Ellenkező véleményt ad *Stockfleth*, ki

egy kis angol eb dermáját $\frac{1}{4}$ gr. Morphium acet. bőr alá fecskendezésére gyógyulni tapasztalá. Hasonló kedvező eredményt látott *Schirlitz* kórallatorvos, ki lónak csúzos derméje esetében a pofa izmokon és a keresztájón Morph. acet. fecskendezett be; kezdetben 0-18 Morph. acet. 2*0 lepárolt vízben egyszer napjában fecskendeztetett, minden következő adag 0*03 (3 cntigrm.-al) erősebb volt s így 0'36-ig emelkedett. Összesen 1*89 gr. lett befecskendezve. A beteg 24 nap alatt gyógyult.

Schäfer főallatorvos is előnyösen alkalmazta a Morphium-injektiokat szájsukódás és derménél; naponta 2—3 befecskendezést téve; 0*12 grmal kezdve 0*50-ig emelkedett. Igen fájdalmas kólikáknál is ajánlja az ily befecskendést; ő 0*25 grm. (huszonöt cntigramm.) után azonnal nyugalmat és javulást látott beállani. — *Bräuer* ker. á. egy lónak csúzos dermáját Morph. acetic.-al (0*18 feloldva 20 csepp párolt vízben, naponta) sikeresen gyógyítá (5-ik napon a szájsukódás megszűnt). Nagy barátja ilyen beiecskendéseknek *Schilling*, ki tetanus- és Trismusnál Morphium. muriat. egyszer napjában 5 — 8 cntigrmot alkalmazott. Egy igen izgalmas lónál ugyan négy óra mulva (0*8 gr. után) dühöngés és izzadás lépett fel, de gyógyulás követte. A hatás igen gyorsan mutatkozott. Kólikánál ezen szert ily módon kitűnőnek mondja.

A dermén kívül leggyakrabban kólikónál használta a Morphium. így *Fearnley* mondja a többi között, hogy bőr alatt alkalmazott M. hatása csodálatos; az ütélrökés szaporább, a szervezet feléléknül, kiadó izzadás áll be, mire az érlökés a rendes alá süllyed s az állat elalszik. — *Cuthbert* tapasztalta, hogy egy ló 5 grm. után 24 óráig aludt; de többnyire csak 2—6 órán át alszanak. *Fearnley* a Morphiumot 2—5 gr. (14—30 cntigrm.) adagban alkalmazta s az ismételt befecskendést legalább két hüvelykkel az első beszúrási helytől távolabb teszi. Legalkalmasabbnak a szügy- és a vállcsúcs tájat tartja. — *Faller* fájdalmas kólikáknál a szóban levő szert 0*40 pro dosi alkalmazta s határozott sikerrel. — *Steffen* évek óta alkalmazza ez eljárás szerént a Morphiumot, különösen rheumaticus bántalmaknál. Kólikánál is a belső szerelés előtt mindig egy M. injectiót adott a hasfalba. Sikeres volt e szer még a tetemes izgalommal párosult bántalmaknál, pl. torokgyiknál, mely nagy aggálylyal és léghiánnyal van összekötve. Nézete szerént ló- és sz. marhának pro dosi 1*0 grm. eczetsavas vagy sósavas Morphiumot lehet adni 30*0 folyadékra, néha többet is. — *Bräuer* szerént már 0*3 grm. Mőiph. acet. hatásos a ló görcsös kólikájánál. — *Peters* az ifj. határozottan ezen szerelés mellett szól, s azt mindennemű kólika ellen ajánlja. Szerént az csúzos kólika ellen a leghathaósabb; adagolása 0*40: 40 grmra. Kedvező eredményt ért el Influenzánál is, mely fájdalmas pleuritissel, erős köhögéssel s nyögéssel jelentkezett. De lázas betegségeknel óvatosságra int, mert kétszer komoly tüneteket tapasztalt utána. — *Johne* pedig a bél minden lobos izgatottságánál ellenjaválja, melyet az összetömült bélsár okoz. — *Forster* nem említ kedvezőtlen

esélyeket s ajánlja görcsös kólikánál a Morph. acet.-ot és pedig: Morph. acet. 0*25, aqu. dest. 40-0, Acid. acet. 4*0; vagy pedig: Morph. acet. 0*12—0*2, és Atropin 0'3; ha szükséges negyed-fél óra mulva ismételendő. — *Wolff* rheumatikus vállbénaságnál ajánlja; hasonlóképen *Rathke*, ki 3 grm. (= 21 cntigrm.) 1 dr. (— 4 grm.) vízben egyszerre alkalmaz a lapoczka felső vége táján.

Versailles-ban. kísérletek tétettek arra, hogy Morphium befecskendés által a Chloroform-narcosist meghosszabbítsák; 0*5 (öt cntigrm.) Morph. muriat. által a teljes érzéstelenséget két órára meghosszabbíthatták. — *Siedamgrotzky* pedig egy szoptató ebet Eklampsiától szabadita meg a Morphium befecskendés (002) által.

—y—

K ü l ö n f é l é k .

Mint értesülünk Temesvárnál a m. h. 25-én két rajban jelent meg a kolumbácsi légy. Állítólag egy kocsist is megtámadtak, s annak nyakát annyira összesértették, hogy állapota aggodalmat keltett. Gyirok és Klopadiu táján is felléptek, hol több ló s néhány tehén esett áldozatul. Hunyad megyében is nagy mennyiségben léptek fel.

A m. k. állatorvosi tanintézet építéséhez már hozzá fogtak s élénk munkásság népesíti, szorgalmasan sürögve munkájukban, az intézeti telket. A munka gyorsan halad s az alapok számára az ásások el is készülvén, az alap rakásához is hozzá fogtak. Reménylhetőleg júliusig az épületek tető alatt tognak állani.

Nemrégén az állatorvosi tanintézetet egy orosz, Gutman Romuald, látogató volt meg. Nevezett az orosz kormány félévre, havonkint 100 Rubel (a mi jelenleg 125 frt o. é.) ösztöndíjjal küldé ki, az európai állatorvosi szakintézetek és ménesek megismerésére. Az utazó a dorpati intézet tagja s magister Veterariae. Dorpatban az állatorvosi tanfolyam eddigelé négy éves, de öt évre szándékoznak azt emelni. Hogy mind e mellett elegenden fogják magukat e pályának szentelni, azt szabad abból következtetni, hogy ott az állam emberséges existenciát is nyújt, mert jobban fizeti állatorvosi, mint emberorvosi közegeit, ugy okoskodván, miszerént az állatorvos nem mindig s nem mindenütt alapíthat magának oly praxist, mint az emberorvos. Az állatorvosi tanárok pedig még egyszer oly nagy fizetést élveznek, mint itt (3000 Rubel, adjunktus 1500 R.). De hagyjuk az összehasonlítást, mert fájdalom, nagyon a mi hátrányunkra ütne ki. — Intézetünkre vonatkozólag az itt látottak felől csakis a legjobb hirt fogja terjeszthetni.

Rendkívüli szaporaság esetét tehénnél közli *Freytag* tnr. Ugyanis a Halle melletti Wesmar községben egy gazda odavaló fajtabeli tehene ritka szaporaságot tanúsított. Az utóbbi három év alatt nem kevesebb mint 10 érett, élő borjat hozott a világra. Első évben előbb hármat, ugyan-

azon év végén kettőt; a két következő évben ismét három és két borjat ellett. A tehén, mindig egyenletes, észszerű táplálás mellett, kitűnő kinézésű, erőteljes szervezetű és folyton igen kielégítő mennyiségű és minőségű tejet adott, melynek évi mennyiségét Fr. 3000 literre mondja.

(Revue f. Th.)

A Vipera-méregnek hatásáról Albertoni kutyákon tett kísérleteket; ezek szerint a méreg behatása alatt a vérnyomás hirtelen és tetemesen csökken. Ha a méreg a visszerbe fecskendeztetik, az esés rögtöni s néhány perc alatt a vérkeringés teljes szünetét képes előidézni. E mellett a szív izomzatnak halál utáni izgalom képessége megmarad.-A mérgezési jelenségek súlyossága, a halálos kimenetelnek gyorsabb vagy később bekövetkezése egyenes viszonyban állanak a vérnyomás módosulataival; ha ez 50 Mm. (kutyánál) esik, annak elhalása néhány perc alatt bekövetkezik. (Centr. f. Med. Wiss.)

Dobkór ellen. David ker. állatorvos a Kali chloricumot ajánlja és pedig azt mondja, hogy 50—75 grmnyi adag a sz. marha heveny felfűvódásánál oly jó, hogy a szurcsapolás (bendő vagy bélszűrés) rendszeren nélkülözhető.

A méh csavarodás és visszacsavarást illetőleg *Chuchu* az állatorvosi társulatban (Toulouse) igen egyszerű, két posztókúpból álló készüléket mutatott be, melyen a folyamat s a visszacsavarás eredménye könnyen megérthetőn látható, (utalnak lapunk 4. s jelen számára.)

(R. f. Th.)

Villamos fék. Mint a B—t 90. számában olvassuk: Engström. A. Parisban villamos féket talált föl bokros ágaskodó, rugdalódzó lovak megfékezésére. A szerkezet villamütegből, Rumkorff-féle készülékből s a zablához vezető szíjból áll. A villamüteg a lovasnál a nyeregtáskában, a kocsinál a kocsis ülése alatt helyeztetik el. A villamvezető sodronyokat magában foglaló szíjak a külön e célra szolgáló zablával vannak összekötve. A villamütegen levő gombra való nyomás által a lovas vagy kocsis ütést mér a ló szájára, mely azonnal reszketve csöndesen megáll.

Javitott szájfeszítőt szerkesztett *Mackel N.* állatorvos Luxemburgban, a melynek oszlopai u. n. patent csavarmenttel vannak ellátva. Ezek a felső harántrész feljebb emelkedő s lejjebb eresztető egy-egy, a patent csavaron járó anya által, mely hosszhengeres s kívül rovátkolt. Ezen anyák által ama felső harántrész bármily helyzetben megállapítható. Az alsó rögzített harántrészen, valamint a felsőn is fülek vannak alkalmazva, melyekbe kötőfék illeszthető s ez által meggátoltatik az eszköz kiesése. Az eredeti eszköz fejszíjjal van ellátva.

A bécsi belügyminisztérium előterjesztésére dr. **Röll** az egészségügyi osztályba az állatorvosi ügyek rendkívüli szakelőadójává (Fachreferent) neveztetett ki. A „Monatschr. f. Th.” figyelemre méltó cikkel üdvözli ez eseményt, mint az osztrák állatorvosokra nézve igen örömdetést. Ezen tényből látjuk, hogy Ausztriában mégis már eljutottak oda, miszerént elősmerték, hogy állatorvosi ügyekben az emberorvosok nem lehetnek mérvadók, s hogy az állategészségügy miseriáin csak így lehet majd túlesni. Bizony ránk még jobban férne.

Értesítés a keleti marhavész állásáról s egyéb ragályos és járványos állati betegségekről, folyó évi április hó 15-től 22-ig.

1. Magyarország,
2. Horvát-Szlavonország és a horvát-szlavon katonai határörvidék területe vészmentes.
3. A fiumei tengerészeti hatóságnak távirati jelentése szerint Fiumében és vidékén az állategészségi állapot teljesen kielégítő.

A magyarországi hasznos háziállatok közt uralgó ragályos és járványos betegségek rovatos kimutatása:

Megye	Község	Az állatok faja és darabjainak száma	A kór megnevezése	Elhullott vagy gyógykezeltek
Bács-Bodrog	Topolva	1 db ló	takonykór	kiírtott
Bihar	Kécz	4 „sz.marha	szájfájás	gyógyk.
	Esztár	31 „ló	rühkór	„
	Inánd	66 „ „	„	„
Brassó	Höltövény	21 „ „	„	„
	Krizba	1 „ „	„	„
Csongrád	H-M.-Vás.	2 „ „	takonykór	kiírtott
Mármaros	Konyha	4 „ „	rühkór	gyógyk.
	Dragomér	11 „ „	„	„
	Szacsal	1 „ „	„	„
Nógrád	Dajtar	2 „ „	„	„
	Vadkert	4 „ „	„	„
P.-P.-S.-K.-K.	Budapest	2 „ „	lépfene	kiírtott
		1 „sz.marha	„	„
	Félegyháza	11 „juh	himlő	gyógyk.
Temes Vas	Blumental	2 „ló	rühkór	„
	Tana	1 „ „	lépfene	elhullott
Veszprém	Hernán	1 „sz.marha	„	„
	Nagy-Nárda	1 „ „	„	„
	Szűcs	1 „ „	„	„
Zemplén	Mező-Kom.	30 „ „	„	„
	Alsó-Körtv.	30 „ ló	rühkór	gyógyk-

Jegyzet. I. A ragályos és járványos állati betegségekre vonatkozólag az 1859. évi 32592. sz. belügyministeri szabályrendelet megfelelő §§-ai alkalmaztatnak.

II. A keleti marhavész kivételével azon ragályos és járványos betegségek, a melyek a mult heti kimutatásban benfoglaltattak és ezen értesítésben elő nem fordulnak, megszünteknek tekintendők.

4. Az osztrák tartományokban a marhavész állása a következő:

a) Dalmáciában uralg a marhavész a zárai kerület Duklo nevű községében;

b) Galicziában a husiatyni kerület 2 községében uralgott marhavész tökéletesen megszünt.

Kelt Budapesten, 1880. évi április hó 22-én.

11 97. sz. *A földmivelés-, ipar és kereskedelemügyi m. kir., ministerium állategészségrendőri osztálya.*